

DOI 10.32782/2786-9156.109.1.174-182
УДК 343.98

Коваленко А. В., кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії публічної безпеки громад факультету № 2 Донецького державного університету внутрішніх справ (м. Кропивницький, Україна)

e-mail: new4or@gmail.com

ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0003-3665-0147>

КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ Й КРИМІНАЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ВИЯВЛЕННЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Статтю присвячено визначенню й характеризуванню кримінальних процесуальних і криміналістичних засобів виявлення доказів у кримінальному провадженні. Наголошено, що дії уповноважених осіб із цілеспрямованого пошуку джерел (носіїв) доказової інформації є об'єктом криміналістичних рекомендацій. Показано, що на практиці пошук доказів здійснюється шляхом поєднання низки когнітивних (мисленневих, логічних) та інструментальних (практичних) операцій. На думку автора, когнітивний складник пошуку спирається на опрацювання уповноваженим суб'єктом наявної доказової й орієнтувальної інформації, а також відомостей про типові характеристики певного виду кримінальних правопорушень. Своєю чергою, інструментальний шлях пошуку доказової інформації включає низку практичних дій уповноваженого суб'єкта, що полягають у використанні сукупності кримінальних процесуальних, оперативно-розшукових, криміналістичних та інших засобів відшукування її джерел (носіїв).

До процесуальних інструментальних засобів пошуку доказів зараховано передбачені КПК України способи збирання доказів, насамперед процесуальні дії пошукового спрямування (огляд місця події, допит, обшук, окремі НС(Р)Д тощо). Криміналістичні засоби пошуку доказової інформації (її джерел, носіїв) включають технічні засоби й техніко-криміналістичні прийоми (як специфічно-пошукового спрямування, так і загального призначення), тактичні прийоми, комбінації та операції пошукового призначення, методико-криміналістичні рекомендації з приводу можливостей пошуку доказових відомостей у провадженнях щодо кримінальних правопорушень певних категорій, а також непроцесуальні інструменти кримінальної (криміналістичної) розвідки: оперативно-розшукова діяльність, кримінальний аналіз, використання даних криміналістичних інформаційних систем (обліків), розвідка з відкритих джерел «OSINT», взаємодія з медіа та громадськістю тощо.

Ключові слова: кримінальне провадження, доказування, збирання доказів, виявлення доказів, слідчі (розшукові) дії, криміналістичні засоби.

Постановка проблеми. Будь-яка взаємодія суб'єкта доказування з певним джерелом (носієм) доказової інформації починається з його виявлення, яке з погляду психології можна охарактеризувати як сукупність пізнавальних процесів отримання вихідних відомостей про такі об'єкти. Виявлення доказів стороною обвинувачення переважно відбувається внаслідок їх цілеспрямованого пошуку, який є невід'ємним складником діяльності з розслідування кримінальних правопорушень. Зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 9 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України, учасники провадження від сторони обвинувачення зобов'язані виявляти обставини, які викривають і виправдовують особу, що притягається до кримінальної відповідальності. Проте до цілеспрямованого активного відшукування доказів можуть також вдаватися й інші суб'єкти доказування (крім слідчого судді й суду), хоч їхні процесуальні функції цього прямо й не вимагають.

Водночас із погляду волі й усвідомленої діяльності суб'єкта доказування виявлення доказів може бути не тільки результатом їхнього цілеспрямованого пошуку, а й, умовно кажучи, випадковим, «вдалим» збігом обставин (що, проте, на практиці

трапляється досить нечасто). Зокрема, у ході проведення окремих процесуальних дій уповноважені особи можуть випадково натрапити на відомості про інші епізоди розслідуваного діяння чи абсолютно не пов'язані з розслідуваним кримінальні правопорушення. Ще одним сценарієм «випадкового» виявлення доказів можна вважати їх ініціативне подання іншим учасником кримінального провадження.

Уважаємо, що випадкове виявлення доказів не має специфіки, яка б входила до предмета науки криміналістики. Натомість суб'єкти доказування потребують криміналістичних рекомендацій, спрямованих на оптимізацію цілеспрямованих дій щодо відшукання доказів для їх подальшого використання в кримінальному судочинстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Прийоми й засоби цілеспрямованого пошуку доказової інформації (її джерел і носіїв) традиційно входять до сфери інтересів учених-криміналістів. Утім на сучасному етапі розвитку криміналістичної науки у вітчизняній спеціальній літературі загальнотеоретичні питання цілеспрямованого відшукання доказової інформації та її джерел (носіїв) розкриті недостатньо. Українські учені переважно розглядають особливості виявлення окремих категорій слідів кримінальних правопорушень (роботи Т. Бульби [1], А. Волобуєва [2], О. Кофанової [3]), специфіку відшукання доказової інформації під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій (В. Семенов [4], О. Юхно [5]) і під час розслідування окремих видів кримінальних правопорушень (В. Барвенко [6], В. Гусева [7]) або пошуку (розшуку) правопорушника (В. Малярова [8]). Водночас сутність діяльності уповноважених осіб із виявлення доказів (їх джерел і носіїв), а також система кримінальних процесуальних і криміналістичних засобів здійснення такої діяльності ще не були належним чином висвітлені у вітчизняних наукових джерелах.

Формулювання цілей. Метою статті є характеризувати кримінальних процесуальних і криміналістичних засобів виявлення доказів у кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу. Цілеспрямований пошук відомостей про джерела (носії) доказової інформації може здійснюватися як когнітивним (логічним), так й інструментальним шляхом, котрі, проте, застосовуються виключно в комплексі. Зокрема, когнітивні процеси свідомості уповноваженої особи мають знайти свій зовнішній прояв у практичній діяльності щодо відшукання й отримання фізичного доступу до джерела (носія) інформації. Інструментальна пошукова діяльність, своєю чергою, неможлива без логічних мисленневих процесів визначення напрямів застосування практичних методів і засобів пошуку.

Когнітивний (логічний) шлях пошуку доказової інформації оснований на існуванні певних закономірностей виникнення слідів кримінального правопорушення та їх знанні суб'єктом, який намагається відшукати доказові відомості. Як зазначає В. Тищенко, існують залежності між вибором злочинцем відповідного способу дії, предмета посягання, жертви, знарядь, місця, часу, з одного боку, і слідами злочину, що залишаються, можливістю їх виявлення, отриманням і використанням доказової інформації про розслідувану подію – з іншого [9, с. 111]. У зв'язку із цим, виявлення в ході розслідування будь-якого елемента системи (*ознак кримінального правопорушення*) з тим чи іншим ступенем імовірності може вказувати на існування іншого, ще не встановленого елемента й визначати напрями та засоби його пошуку [10, с. 94].

На думку В. Коновалової та В. Шепітька, сутність розумових завдань, пов'язаних із виявленням доказової інформації, полягає в прогнозуванні її можливих джерел [11, с. 59]. Зокрема, суб'єкт доказування (або залучений ним спеціаліст), унаслідок осмислення й аналізу наявної в нього криміналістично значущої інформації, здатний висувати обґрунтовані припущення – версії про існування інших джерел (носіїв) доказової інформації, їх характер, місце розташування тощо. Надалі ці версії

перевіряються шляхом застосування інструментальних засобів пошуку та збирання доказів.

Описана розумова діяльність уповноважених суб'єктів спирається на використання законів і прийомів формальної логіки, методів реконструкції та прогнозування, а також криміналістичних знань про механізм кримінального правопорушення загалом і сліди як його складник. Серед застосованих у таких випадках засобів логіки В. Коновалова виокремила категорії аналізу й синтезу, причини й наслідку, сутності та явища, тотожності й розходження тощо [12, с. 218]. Незамінними для виконання розумових пошукових завдань є також логічні прийоми індукції та дедукції, які в поєднанні й сукупності дають змогу за окремими виявленими фактами робити висновки про існування певних загальних закономірностей і, навпаки, на основі загальних положень висувати обґрунтовані припущення про існування інших, поки невідомих суб'єктові окремих фактів [13, с. 17–18]. При цьому пошукове мислення може бути спрямоване як «від кримінального правопорушення до правопорушника», так і навпаки, «від правопорушника до кримінального правопорушення» [14, с. 101].

Таким чином, когнітивний (логічний) пошук джерел (носіїв) доказової інформації можна визначити як розумову діяльність уповноважених учасників кримінального провадження з аналізу наявної криміналістично значущої інформації та логічної побудови обґрунтованих припущень про існування й характеристики інших джерел (носіїв) доказової інформації.

Слушною є теза М. Погорецького, що цілеспрямована активна діяльність суб'єктів доказування з відшукання й виявлення фактичних даних, їх носіїв зумовлюється характером учиненого кримінального правопорушення та конкретною слідчою ситуацією [15, с. 71]. Зокрема, вихідні дані, отримані під час проведення початкових слідчих (розшукових) дій, можуть бути використані для побудови логічної схеми – від вивчення обстановки місця кримінального правопорушення до встановлення способу його вчинення, від способу злочину до пошуку нових слідів і встановлення підозрюваного тощо [16, с. 240].

Описані когнітивні процеси відбуваються у свідомості суб'єкта доказування як під час проведення окремих процесуальних дій, так і в кримінальному провадженні загалом. Зокрема, прогнозування можливих джерел (носіїв) доказової інформації є необхідним складником планування й підготовки до проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій. З огляду на такий прогноз, обираються час і місце їх проведення, залучені спеціалісти й технічні помічники, науково-технічні засоби тощо. Під час проведення конкретної процесуальної дії, прогнозування можливостей виявлення доказової інформації дає змогу серед доступного уповноваженій особі арсеналу засобів інструментального пошуку обрати найбільш ефективні в цій конкретній ситуації засоби. У кримінальному провадженні загалом за результатом когнітивних процесів виявлення джерел (носіїв) доказової інформації обираються загальні стратегічні напрями розслідування, порядок проведення процесуальних дій, формуються пошукові завдання тактичного масштабу тощо. Аналогічні мисленнєві процеси відбуваються й у свідомості процесуальних осіб від сторони захисту, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження.

Орієнтиром для когнітивного пошуку джерел (носіїв) доказової інформації можуть бути типові логічні зв'язки і статистичні кореляційні залежності між слідами певної категорії кримінальних правопорушень та іншими елементами їх механізму (способом, знаряддям, ознаками правопорушника й потерпілого тощо). Згадані відомості в узагальненому вигляді наводяться в криміналістичних характеристиках кримінальних правопорушень у структурі окремих криміналістичних методик. Практичне

інструментальне значення таких характеристик, на думку В. Синчука, полягає в можливості використання узагальнених даних для розкриття конкретного кримінального правопорушення [10, с. 94]. Зокрема В. Тіщенко наголошує, що зіставлення конкретної слідчої ситуації в кримінальному провадженні з криміналістичною характеристикою виду (групи) кримінальних правопорушень дає змогу побудувати вірогідну модель розслідуваного діяння, визначити напрями пошуку доказової інформації, якої ще не вистачає [9, с. 51].

Своєю чергою, найбільш загальну спрямованість пошуку доказових відомостей можливо визначити за допомогою криміналістичних рекомендацій щодо типових обставин, які підлягають з'ясуванню (видового/родового предмета доказування) у кримінальних провадженнях щодо певного виду, роду кримінальних правопорушень. Згадані рекомендації формулюються вченими-криміналістами на основі загального предмета доказування (ч. 1 ст. 91 КПК України), кримінально-правової та криміналістичної характеристик конкретної групи кримінально караних діянь [17, с. 13], а також результатів узагальнення судово-слідчої практики їх розслідування та судового розгляду.

Таким чином, криміналістичні методи версіювання, реконструкції та прогнозування, методико-організаційні рекомендації щодо типових слідів кримінального правопорушення, типових джерел доказової інформації в певних категоріях провадження, а також типові переліки обставин, які підлягають з'ясуванню (родові й видові предмети доказування), варто визнати криміналістичними засобами когнітивного пошуку доказової інформації, її джерел (носіїв) у межах збирання доказів у кримінальному провадженні.

Своєю чергою, інструментальний складник цілеспрямованого пошуку доказової інформації є практичною діяльністю уповноважених осіб, яка полягає в застосуванні сукупності кримінальних процесуальних способів, оперативно-розшукових, криміналістичних та інших засобів відшукування її джерел (носіїв). Наголосимо, що невід'ємною умовою ефективного використання інструментальних засобів пошуку доказової інформації є застосування описаних вище когнітивних прийомів і методів.

Цілеспрямований інструментальний пошук джерел (носіїв) доказової інформації може бути вибірковим або суцільним. У першому випадку за наявності попередніх відомостей про місце розташування, зовнішній вигляд, форму, розміри чи інші характеристики певного об'єкта суб'єкт доказування може на основі таких даних учинити пошукові дії вибірково й націлено. Описані вихідні відомості значно звужують «поле пошуку» та дають змогу обрати відповідні засоби, специфічно спрямовані на відшукування конкретних об'єктів. І навпаки, якщо попередні відомості про певне джерело (носій) доказової інформації відсутні або є недостатніми, пошук здійснюється суцільно, увага суб'єкта доказування звертається на абсолютно всі об'єкти, які потенційно можуть нести кримінально-релевантні відомості. Під час здійснення суцільного пошуку доказів додатковим орієнтиром для уповноваженого суб'єкта можуть бути узагальнені дані про типові ознаки відповідного кримінального правопорушення, які традиційно викладаються в окремих криміналістичних методиках, зокрема відомості про типові сліди кримінального правопорушення. Зауважимо, що наведені закономірності пошуку застосовні як до окремих процесуальних дій, так і до процесу пошуку джерел (носіїв) доказової інформації в кримінальному провадженні загалом.

Залежно від їх правового регулювання, дії суб'єктів доказування щодо відшукування доказової інформації, її джерел (носіїв) можна поділити на процесуальні та непроцесуальні. Відомості про докази, отримані в результаті застосування процесуальних засобів їх пошуку, самі собою мають доказове значення й можуть використовуватися

як підстава (інформаційна основа) для прийняття процесуальних і непроцесуальних рішень, зокрема про проведення конкретних дій, спрямованих на дослідження виявленого джерела й фіксацію отриманої від нього інформації. Своєю чергою, відомості про джерела (носії) доказової інформації, отримані в непроцесуальний спосіб, мають орієнтувальне значення й можуть бути підставою прийняття непроцесуальних рішень, а також додатковим складником інформаційної основи прийняття процесуальних рішень. У цьому контексті рішення суб'єктів доказування про обрання певних процесуальних способів чи криміналістичних засобів дослідження джерела й фіксації інформації є формою використання таких вихідних даних.

До процесуальних інструментальних засобів пошуку доказової інформації варто зарахувати відповідні, передбачені КПК України, способи збирання доказів. Серед них насамперед можна виокремити процесуальні дії переважно пошукового характеру (огляд місця події, освідування, обшук, допит), сама сутність яких полягає в цілеспрямованому відшуканні, дослідженні й фіксації доказової інформації та її джерел (носіїв).

У межах проведення цих слідчих (розшукових) дій (С(Р)Д) уповноважені особи застосовують низку тактичних прийомів пошукового призначення, які варто зарахувати до тактико-організаційних криміналістичних засобів виявлення доказів. Наприклад, у ході огляду місця події, з метою відшукання слідів кримінального правопорушення й інших криміналістично значущих об'єктів, уповноважені особи можуть зіставляти первинні (вихідні) дані з дійсною обстановкою на місці огляду, аналізувати окремі виявлені сліди, моделювати подію, яка відбулася [18, с. 209], тощо. Зауважимо, що й окремі НС(Р)Д мають пошуковий характер, зокрема аудіовідеоконтроль особи, огляд і виїмка кореспонденції, зняття інформації з електронних комунікаційних мереж та електронних інформаційних систем, негласне обстеження приміщення тощо. Під час їх проведення також можуть застосовуватися специфічні пошукові тактичні прийоми.

З іншого боку, процесуальні дії переважно перевірного характеру (пред'явлення для впізнання, слідчий експеримент, тимчасовий доступ до речей і документів, повторні огляди речей і документів, повторні допити, ідентифікаційні судові експертизи тощо) насамперед спрямовані на закріплення й перевірку раніше здобутих даних, проте й під час їх проведення можливе випадкове виявлення чи цілеспрямоване відшукання нових первинних доказів. Із цією метою уповноважені особи здатні застосовувати описані вище й інші тактичні прийоми пошукової спрямованості.

Наголосимо також, що виявлення джерела інформації та дослідження й фіксація таких відомостей можливі як у ході проведення однієї процесуальної дії, так і в межах різних. Як зазначає В. Малярова, пошукова діяльність органів досудового розслідування може здійснюватися комплексно шляхом поєднання груп процесуальних дій та оперативно-розшукових заходів [8, с. 8]. Отже, пошуковий характер можуть мати системи дій, у тому числі тактичні комбінації та операції. Зокрема, на думку В. Шевчука, тактичним операціям початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень загалом властива пошуково-пізнавальна спрямованість. Їх загальними завданнями є виявлення та збирання необхідної доказової й орієнтовної інформації та її джерел (носіїв) [19, с. 49]. До тактичних операцій пошукової спрямованості можна зарахувати «пошук доказів», «пошук трупа», «пошук майна», «пошук правопорушника» тощо.

Крім того, у межах проведення процесуальних дій, з метою відшукання джерел (носіїв) доказової інформації, уповноважені особи застосовують низку науково-технічних засобів і техніко-криміналістичних прийомів (як специфічно-пошукового спря-

мування, так і загального призначення). До них можна зарахувати джерела видимого й невидимого світла, пристрої оптичного й цифрового збільшення, спеціальні засоби пошуку окремих видів об'єктів (слідів пальців рук, слідів біологічного походження, вибухових, наркотичних речовин тощо), щупи, ендоскопічні камери, металопукачі, ехолокатори й трали для дослідження дна водойм, безпілотні літальні й наземні апарати тощо. Указані НТЗ та прийоми їх застосування можна вважати техніко-криміналістичними засобами виявлення доказів.

Щодо процесуальних способів збирання доказів, які доступні суб'єктам доказування, визначеним ч. 3 ст. 93 КПК України, то вони не мають яскраво вираженого пошукового призначення, що є певною мірою логічним, адже на указаних осіб законом не покладено обов'язку встановлення й доведення обставин кримінального правопорушення. Чи не єдиними процесуальними засобами, які доступні згаданим особам і спрямовані на пошук нових доказів, варто визнати запити про доступ до інформації, а також адвокатський запит. Через це цілеспрямоване відшукання доказів стороною захисту, потерпілим і представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, відбувається переважно в непроцесуальній формі.

Нарешті суд, відповідно до власного функціонального спрямування в змагальному процесі, не уповноважений вдаватися до активних дій із відшукання нової доказової інформації та її джерел (носіїв). Водночас маємо констатувати, що під час дослідження доказів у свідомості суду протікають психологічні процеси, аналогічні їх виявленню, адже суд уперше отримує інформацію про існування та значення для провадження певного поданого йому джерела (носія). У цьому випадку когнітивні складники виявлення й дослідження доказів можливо розмежувати за їх цільовим призначенням, позаяк, за загальним правилом, процедури судового дослідження доказів не пов'язані з їх збиранням. Якщо ж в окремих випадках нові докази збираються в судовому провадженні, з погляду суду відбувається їх випадкове (не цілеспрямоване) виявлення.

Сукупність непроцесуальних інструментальних засобів цілеспрямованого пошуку джерел (носіїв) доказової інформації можна об'єднати під загальною назвою «кримінальна (криміналістична) розвідка», яку Р. Степанюк визначив як діяльність зі збирання, обробки, аналізу й використання розвідувальної інформації з метою виявлення, розслідування та запобігання вчиненню кримінальних правопорушень. У діяльності з розкриття й розслідування конкретних кримінально каранних діянь, на думку цитованого автора, використовуються оперативно-розшукова й техніко-криміналістична розвідки [20, с. 199]. До непроцесуальних засобів пошуку джерел (носіїв) доказової інформації можна зарахувати оперативно-розшукову діяльність, у межах якої здійснюється оперативно-розшукова розвідка, кримінальний аналіз, використання даних криміналістичних інформаційних систем (баз даних) для пошуку кримінально-релевантної інформації та її джерел (носіїв), сукупність інструментів розвідки з відкритих джерел «OSINT», поширення запитів щодо пошуку речей або осіб через медіа тощо.

Висновки. Таким чином, обставини, які становлять предмет доказування в кримінальному провадженні, а також джерела (носії) інформації про них у більшості випадків для суб'єктів доказування є неочевидними, прихованими. Тому складником збирання доказів варто визнати їх виявлення – отримання суб'єктом доказування відомостей про потенційні джерела (носії) доказової інформації внаслідок їх цілеспрямованого пошуку або ініціативного подання таких об'єктів чи відомостей про них іншими учасниками кримінального провадження. Цілеспрямований пошук відомостей про джерела (носії) доказової інформації може реалізовуватися як когнітивним (логічним), так й інструментальним шляхом, котрі, проте, застосовуються виключно в комплексі. Когнітивний пошук здійснюється завдяки логічному опрацю-

ванню наявних у суб'єкта доказових та орієнтувальних даних, а також відомостей про типові ознаки певного різновиду кримінальних правопорушень. Інструментальний шлях пошуку доказової інформації включає низку практичних дій уповноваженого суб'єкта, що полягають у використанні сукупності кримінальних процесуальних, оперативно-розшукових, криміналістичних та інших засобів відшукування її джерел (носів).

До процесуальних інструментальних засобів пошуку доказів варто зарахувати відповідні, передбачені КПК України, способи збирання доказів. Криміналістичними засобами пошуку доказової інформації є низка науково-технічних засобів і техніко-криміналістичних прийомів (як специфічно-пошукового спрямування, так і загального призначення), тактичні прийоми, комбінації та операції пошукового призначення, методико-криміналістичні рекомендації з приводу можливостей пошуку доказових відомостей у провадженнях щодо кримінальних правопорушень певних категорій, а також сукупність інструментів кримінальної (криміналістичної) розвідки: оперативно-розшукова діяльність, кримінальний аналіз, використання даних криміналістичних інформаційних систем (обліків), розвідка з відкритих джерел «OSINT», взаємодія з медіа та громадськістю тощо.

З урахуванням викладеного перспективним видається науково-теоретичне опрацювання кримінальних процесуальних і криміналістичних засобів іншого складника збирання доказів – фіксації доказової інформації.

Використані джерела:

1. Бульба Т. М. Виявлення, попереднє дослідження та вилучення саморобних вибухових пристроїв : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2009. 20 с.
2. Волобуєв А. Ф. Поліграф: техніко-криміналістичний засіб виявлення і фіксації доказів чи інструмент експертного дослідження? *Криміналістичний вісник*. 2018. № 30 (2). С. 55–63.
3. Кофанова О. С. Сучасні можливості та новітні розробки в сфері виявлення слідів дактилоскопічного походження. *Криміналістика і судова експертиза*. 2017. Вип. 62. С. 228–235.
4. Семенов В. В. Тактичні особливості обшуку під час розслідування інсценування вбивств. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 3 (28). Т. 2. С. 178–181. DOI [https://doi.org/10.32837/руув.v2i3\(28\).383](https://doi.org/10.32837/руув.v2i3(28).383).
5. Юхно О. О. Проблемні питання проведення огляду місця події та першочергових тактичних дій слідчого при розкритті й розслідуванні згвалтувань. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 1 (95). С. 311–320.
6. Барвенко В. Пошук і встановлення джерел доказової інформації під час розслідування екологічних злочинів. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2018. № 5. С. 187–189.
7. Гусева В. Тактичні й організаційні особливості проведення огляду місця події під час розслідування посягань на життя працівника правоохоронного органу. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2018. № 3–1 (31). С. 111–114.
8. Малярова В. О. Тактико-криміналістичні та процесуальні основи пошуку та затримання злочинця : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2005. 20 с.
9. Тіщенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія. Одеса : Фенікс, 2007. 260 с.
10. Синчук В. Л. Розслідування вбивств: шляхи вдосконалення : монографія. Харків : Харків юридичний, 2005. 288 с.
11. Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Юридична психологія: Підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків : Право, 2008. 240 с.
12. Коновалова В. О. Методологія криміналістики: нова концепція. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2017. Т. 19. С. 214–219.
13. Криміналістика : підручник / за ред. В. Ю. Шепітька. 5-те вид. переробл. та допов. Київ : Ін Юре, 2016. 640 с.
14. Шаповалов О. О. Виявлення ознак злочинів в процесі досудового розслідування. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 1 (13). С. 99–107.

15. Погорецький М. А. Нова концепція кримінального процесуального доказування. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 3. С. 63–79.
16. Лук'яничков Є. Д., Лук'яничков Б. Є., Микитенко О. Б. Заперечливі обставини та їх значення для встановлення інсценувань кримінальних правопорушень. *Вісник Луганського навчально-наукового інституту ім. Е. О. Дідоренка*. 2024. Вип. 3 (107). С. 235–243. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-9156.107.3.235-243>.
17. Журавель В. А. Обставини, що підлягають з'ясуванню, у структурі криміналістичної методики. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2010. Вип. 10. С. 12–20.
18. Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : монографія. Харків : Харків юридичний, 2007. 432 с.
19. Шевчук В. М. Вплив етапів розслідування на розробку тактичних операцій. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 4 (28). С. 48–53.
20. Степанюк Р. Л. Розвідка у криміналістиці й оперативно-розшуковій діяльності. *Вісник Луганського навчально-наукового інституту ім. Е. О. Дідоренка*. 2024. Вип. 2 (106). Ч. 2. С. 191–203. DOI: <https://doi.org/10.33766/2786-9156.106.1.191-203>.

References:

1. Bulba, T. M. (2009). *Vyivlennia, poperednie doslidzhennia ta vyluchennia samorobnykh vybukhovykh prystroiv* [Detection, preliminary investigation and removal of improvised explosive devices]. Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
2. Volobuiev, A. F. (2018). Polihraf: tekhniko-kryminalistichnyi zasib vyivlennia i fiksatsii dokaziv chy instrument ekspertnogo doslidzhennia? [Polygraph: a technical and forensic means of detecting and recording evidence or a tool for expert research?]. *Kryminalistychnyi visnyk – Forensic herald*, (30)2, 55–63 [in Ukrainian].
3. Kofanova, O. S. (2017). Suchasni mozhlyvosti ta novitni rozrobky v sferi vyivlennia slidiv daktyloskopichnoho pokhodzhennia [Modern capabilities and latest developments in the field of detecting traces of dactyloscopic origin]. *Kryminalistyka i sudova ekspertyza – Criminalistics and Forensic Examination*, 62, 228–235 [in Ukrainian].
4. Semenohov, V. V. (2019). Taktychni osoblyvosti obshuku pid chas rozsliduvannia inscenovanykh vbyvstv [Tactical features of a search during the investigation of staged murders]. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk – Prykarpattia Legal Bulletin*, 3 (28), 2, 178–181 [in Ukrainian].
5. Yukhno, O. O. (2019). Problemni pytannia provedennia ohliadu mistsia podii ta pershochergovykh taktychnykh dii slidchoho pry rozkrytti y rozsliduvanni zrvaltuvan [Problematic issues of conducting a crime scene inspection and the investigator's primary tactical actions when uncovering and investigating rapes]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav im. E. O. Didorenka – Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E. O. Didorenko*, 1 (95), 311–320 [in Ukrainian].
6. Barvenko, V. (2018). Poshuk i vstanovlennia dzherel dokazovoi informatsii pid chas rozsliduvannia ekolohichnykh zlochyniv [Search and establishment of sources of evidentiary information during the investigation of environmental crimes]. *Jurnalul juridic național: teorie și practică – National Legal Journal: Theory and Practice*, 5, 187–189 [in Ukrainian].
7. Huseva, V. (2018). Taktychni y orhanizatsiini osoblyvosti provedennia ohliadu mistsia podii pid chas rozsliduvannia posiahann na zhyttia pratsivnyka pravookhoronnoho orhanu [Tactical and organizational features of conducting a scene inspection during the investigation of an attack on the life of a law enforcement officer]. *Jurnalul juridic național: teorie și practică – National Legal Journal: Theory and Practice*, 3–1 (31), 111–114 [in Ukrainian].
8. Maliarova, V. O. (2005). Taktyko-kryminalistychni ta protsesualni osnovy poshuku ta zatrymannia zlochyntsia [Tactical, forensic and procedural foundations of searching for and detaining a criminal]. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv [in Ukrainian].
9. Tishchenko, V. V. (2007). *Teoretychni i praktychni osnovy metodyky rozsliduvannia zlochyniv* [Theoretical and practical foundations of crime investigation methodology]. Odesa: Feniks [in Ukrainian].
10. Synchuk, V. L. (2005). *Rozsliduvannia vbyvstv: shliakhy vdoskonalennia* [Murder Investigation: Ways to Improve]. Kharkiv: Kharkiv Yurydychnyi [in Ukrainian].
11. Konovalova, V. O., & Shepitko, V. Yu. (2008). *Yurydychna psykholohiia* (2nd ed., revised and expanded) [Legal Psychology: Textbook. 2nd ed., revised and supplemented]. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
12. Konovalova, V. O. (2017). *Metodolohiia kryminalistyky: nova kontseptsiiia* [Forensic methodology: a new concept]. *Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu «Odeska yurydychna akademiia» – Scientific Papers of the National University «Odesa Law Academy»*, 19, 214–219 [in Ukrainian].

13. Shepitko, V. Yu. (Eds.). (2016). *Kriminalistyka: pidruchnyk 5th ed., revised and expanded* [Forensic science: textbook. 5th ed. revised and supplemented]. Kyiv: In Yure [in Ukrainian].
14. Shapovalov, O. O. (2017). *Vyiavlennia oznak zlochyniv v protsesi dosudovoho rozsliduvannia* [Identifying signs of crimes during the pre-trial investigation]. *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav – Legal Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 1 (13), 99–107 [in Ukrainian].
15. Pohoretskyi, M. A. (2015). *Nova kontseptsiiia kryminalnoho protsesualnoho dokazuvannia* [A new concept of criminal procedural evidence]. *Visnyk kryminalnoho sudochynstva – Bulletin of Criminal Justice*, 3, 63–79 [in Ukrainian].
16. Lukianchykov, Ye. D., Lukianchykov, B. Ye., & Mykytenko, O. B. (2024). *Zaperechlyvi obstavyny ta yikh znachennia dlia vstanovlennia inscenuvan kryminalnykh pravoporushen* [Contradictory circumstances and their significance for establishing the staging of criminal offenses]. *Visnyk Luhanskoho navchalno-naukovoho instytutu im. E. O. Didorenka – Bulletin of the Luhansk Educational and Scientific Institute named after E. O. Didorenko*, 3 (107), 235–243 [in Ukrainian].
17. Zhuravel, V. A. (2010). *Obstavy, shcho pidliahaiut ziasuvanniu, u strukturi kryminalistychnoi metodyky* [Circumstances to be clarified in the structure of forensic methodology]. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky – Theory and Practice of Forensic Examination and Criminalistics*, 10, 12–20 [in Ukrainian].
18. Shepitko, V. Yu. (2007). *Kryminalistychna taktyka (systemno-strukturnyi analiz)* [Forensic tactics (systemic-structural analysis)]. Kharkiv: Kharkiv Yurydychnyi [in Ukrainian].
19. Shevchuk, V. M. (2012). *Vplyv etapiv rozsliduvannia na rozrobku taktychnykh operatsii* [The impact of investigation stages on the development of tactical operations]. *Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy – Bulletin of the National Academy of the Prosecutor's Office of Ukraine*, 4 (28), 48–53 [in Ukrainian].
20. Stepaniuk, R. L. (2024). *Rozvidka u kryminalistytsi y operatyvno-rozshukovii diialnosti* [Intelligence in forensics and operational-search activities]. *Visnyk Luhanskoho navchalno-naukovoho instytutu im. E. O. Didorenka – Bulletin of the Luhansk Educational and Scientific Institute named after E. O. Didorenko*, 2 (106), 2, 191–203 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 06.01.2025

Kovalenko A., Candidate of Law, Associate Professor, Senior Researcher at the Scientific and Research Laboratory of Public Safety of Communities of Faculty № 2 of Donetsk State University of Internal Affairs (Kropyvnytskyi, Ukraine)

CRIMINAL PROCEDURAL AND FORENSIC MEANS OF EVIDENCE DETECTION IN CRIMINAL PROCEEDINGS

This article is devoted to defining and characterizing criminal procedural and forensic means of detecting evidence in criminal proceedings. It emphasizes that the actions of authorized persons in the targeted search for sources (carriers) of evidentiary information are the subject of forensic recommendations. It is demonstrated that, in practice, the search for evidence is carried out through a combination of cognitive (mental, logical) and instrumental (practical) operations.

According to the author, the cognitive component of the search relies on the authorized subject's processing of available evidentiary and orienting information, as well as data on the typical characteristics of a particular type of criminal offense. In turn, the instrumental approach to searching for evidentiary information includes a series of practical actions undertaken by the authorized subject, involving the use of a combination of criminal procedural, operational-search, forensic, and other means of locating its sources (carriers).

The procedural instrumental means of evidence search include the methods of evidence collection provided for in the Criminal Procedure Code of Ukraine, primarily procedural actions of a search-oriented nature (crime scene inspection, interrogation, search, certain covert investigative (search) actions, etc.). Forensic means of searching for evidentiary information (its sources and carriers) include technical tools and forensic techniques (both specifically search-oriented and general-purpose), search-oriented tactical techniques, combinations and operations, forensic methodological recommendations regarding the possibilities of searching for evidentiary data in proceedings related to certain categories of criminal offenses, as well as non-procedural tools of criminal (forensic) intelligence: operational-search activities, criminal analysis, the use of forensic information systems (records), open-source intelligence (OSINT), interaction with the media and the public, etc.

Key words: criminal proceedings, evidence, evidence collection, evidence detection, investigative (search) actions, forensic means.